

Ihmisoikeuskeskuksen lausunto

4891/9B/14

26.11.2014

Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko 2014

Sivistysvaliokunnalle

Asia

Sivistysvaliokunta on kutsunut Ihmisoikeuskeskuksen edustajan kuultavaksi valiokuntaan 28.11.2014. klo 12.00 koskien Valtioneuvoston ihmisoikeusselontekoa 2014.

Ihmisoikeuskeskus edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta, laatii selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta, tekee aloitteita perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi, osallistuu eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja huolehtii muista vastaavista tehtävistä näissä kysymyksissä. Ihmisoikeuskeskus on hallinnollisesti osa eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaa ja muodostaa yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunnan kanssa kansallisen ihmisoikeusinstituution.

Lausunnossaan sivistysvaliokunnalle Ihmisoikeuskeskus keskittyy arvioimaan valtioneuvoston ihmisoikeusselontekoa ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen näkökulmasta (Luku 6: *Perus- ja ihmisoikeuksien aktiivinen ja pitkäjänteinen edistäminen: Perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen vahvistaminen*).

Perus- ja ihmisoikeuksia koskevasta kasvatuksesta ja koulutuksesta

Taustaa

Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus ovat olennaisen tärkeitä edellytyksiä ihmisoikeustietoisuuden kehittymiselle ja viime kädessä ihmisoikeuksien toteutumiselle. YK:n yleiskokouksen vuonna 2011 yksimielisesti hyväksymän Ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen (*UN Declaration on Human Rights Education and Training, A/RES/66/137*) mukaan jokaisella on oikeus saada tietoa ihmisoikeuksista ja perusvapauksista. Ensisijainen vastuu ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen järjestämisestä kuuluu valtioille.

Kuten edellä todettiin, ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen, kuten myös ihmisoikeuksia koskevan tutkimuksen edistäminen kuuluu vuonna 2012 perustetun Ihmisoikeuskeskuksen keskeisiin lakisääteisiin perus- ja ihmisoikeuksien edistämistä koskeviin tehtäviin. Nämä tehtäväalueet on kirjattu myös YK:n nk. Pariisin periaatteisiin, joissa määritellään kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden asemaa koskevat periaatteet, toimivalta ja tehtävät.

Ihmisoikeuskeskus julkaisi vuoden 2014 helmikuussa ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta Suomessa koskevan kansallisen perusselvityksen. Selvityksen perusteella todettiin ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta toteutettavan Suomessa monimuotoisesti ja monella taholla. Kenttää leimaavat kuitenkin epäyhtenäisyys ja systemaattisuuden puute. Kasvatuksen ja koulutuksen toimintaympäristöön ja -

kulttuuriin on viime aikoina kiinnitetty lisääntyvässä määrin huomiota, mutta ihmisoikeusnormiston ja -mekanismien opetus on edelleen melko vähäistä. Ihmisoikeuskasvatuksen, joka siis on itsessään ihmisoikeus, ei siten voida katsoa vielä toteutuvan Suomessa kansainvälisten sitoumusten mukaisesti.

Suurimmat haasteet voidaan identifioida ihmisoikeuskoulutuksen puutteeseen yhtäältä opettajien ja kasvattajien toisaalta virkamiesten ja viranhaltijoiden koulutuksessa. Erityisesti kunnallisella sektorilla tilanteen voi nähdä olevan huolestuttava.

Ihmisoikeuskasvatuksen puutteelliseen toteutumiseen Suomessa ovat kiinnittäneet huomiota myös kansainväliset ihmisoikeuksien valvontaelimet, kuten YK:n lapsen oikeuksien komitea ja kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa valvova ihmisoikeuskomitea. Se on nostettu esiin myös ihmisoikeusneuvostossa yleismaalimallisen määräaikaistarkastelun yhteydessä (Universal Periodic Review, UPR).

Ihmisoikeuskeskus ja sen valtuuskunta suositteli selvityksensä perusteella sekä ihmisoikeuksien perustana olevien arvojen että niitä määrittävien normien ja valvontamekanismien sisällyttämistä kaikkeen koulutukseen ja kasvatukseen katkaen sekä oppisisällöt että toimintakulttuurin. Tämän toteutumiseksi ihmisoikeudet tulisi huomioida systemaattisesti ja kattavasti kaikessa koulutusta ja kasvatusta koskevassa ohjauksessa ja sääntelyssä, toimeenpanossa, arvioinnissa ja seurannassa.

Ihmisoikeuskasvatuksen systemaattisen ja koordinoitun toimeenpanon varmistamiseksi Ihmisoikeuskeskus suositteli valtioneuvostolle erillisen ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevan toimintaohjelman laatimista. Toimintaohjelmaan tulisi kirjata yleiset ja koulutusala- ja koulutusastekohtaiset tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutahot sekä määrittellä kasvatuksen ja koulutuksen sisällölliset tavoitteet, seuranta ja indikaattorit.

Selonteon ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevat linjaukset

Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteossa todetaan perus- ja ihmisoikeuksien kasvaneen merkityksen edellyttävän viranomaisilta yhä parempaa kykyä tunnistaa oikeuksia ja tuntea niiden sisältö niin kansallisessa, EU- kuin kansainvälisessäkin toiminnassa. Selonteossa tunnistetaan tarve perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen lisäämiseen nykyisestä. Tässä tarkoituksessa suositellaan perus- ja ihmisoikeussisältöjen sisällyttämistä esimerkiksi viranomaisten tuottamaan henkilöstö-, luottamusmies- ja muuhun koulutukseen ja huomautetaan, että niin kansalaisilla kuin julkisilla toimijoillakin tulee olla riittävästi tietoa kansainvälisiin ja alueellisiin ihmisoikeussopimuksiin, Euroopan unionin oikeuteen ja kansallisiin perusoikeussäännöksiin sisältyvistä oikeuksista ja mahdollisuuksista vedota näihin oikeuksiin.

Selonteossa nähdään Ihmisoikeuskeskuksella olevan keskeinen rooli ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen kehittämisessä. Myös kansalaisjärjestöjen osaamista todetaan olevan syytä hyödyntää tehokkaasti.

Perus- ja ihmisoikeuksien pitkän tähtäimen edistämiseksi tavoitteeksi asetetaankin ***perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen vahvistaminen kaikilla***

tasoilla ja sen sisällyttäminen seuraavaan perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaan (Kehittämislinjaukset 33).

Ihmisoikeuskeskus pitää tätä tavoitetta erityisen kannatettavana ja suositeltavana ja toteaa sen olevan yhteneväinen em. selvityksen ja suositusten samoin kuin opetus- ja kulttuuriministeriön opettajankoulutuksessa koskevan selvityksen suositusten kanssa. (OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:18). Keskus pitää myös esiin nostettua ajatusta Suomen itsenäisyyden 100 -vuotisjuhlavuoden merkeissä oppilaitoksissa toteutettavasta ihmisoikeuksia koskevasta tiedotuskampanjasta innovatiivisena ja toteuttamisen arvoisena.

Ihmisoikeuskeskus haluaa nostaa esiin myös tutkimuksen tärkeän roolin ihmisoikeuksien ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen edistämiseksi.

Ihmisoikeuskeskus painottaa pitävänsä erittäin tärkeänä ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen systemaattisen ja kattavan toimeenpanon edistämistä ja toteuttamista joko osana kansallista perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa tai erillisen ihmisoikeuskasvatusta koskevan kansallisen toimintaohjelman muodossa.

Kristiina Kouros
ma. johtaja

Kristiina Vainio
ma. asiantuntija